

Bežna srečanja si je vtisnil v spomin

»... Zadnjič sem se srečal s tovarišem Edvardom, ko smo ga obiskali s partijskim aktivom, da mu izročimo listino častnega občana občine Ljubljana Šiška,« je dejal France Dimec, predsednik krajevne skupnosti Stari Vodmat. »Poznal ga nisem samo jaz, osebno so ga poznali tudi številni naši krajan, Žužek Lojze, Majcen, in še vrsta drugih...«

»Presenetil me je, in verjetno se je tak prijeten dogodek pripetil še marsikateremu drugemu Ljubljančanu, ko me je nekoč, ko sem šel mimo Delavskega doma, pozdravil. Še danes ne vem, kako se me je tovariš Kardelj uspel zapomniti med tolikimi obrazi, ki jih je srečeval. Morda se me je spomnil, ker sem bil večkrat blizu njega, vendar si nisem mogel predstavljati, da se me bo zapomnil. Srečanja z njim pa so le dopolnjevala njegov lik, kot sem ga spoznal skozi njegova dela. Prvič sem se srečal z njegovo prodorno mislijo leta 1944, ko sem dobil v roke ilegalno brošuro, v kateri je pojasnjeval cilje naše borbe in narodnoosvobodilnega gibanja. To brošuro še danes skrbno hranim.«

»Velikost tovariša Kardelja je, da je našel poti uspešnega boja, osvobodjanja ne le slovenskega naroda in vseh jugoslovanskih narodov in narodnosti, temveč je iskal rešitve v svetovnih procesih družbenih sprememb.

Še posebna vrednost pa je, ker ni iskal rešitev zgolj v zgodovinskem razvoju marksistične misli, temveč je svoje teoretično znanje vedno povezoval tudi z bistvom slo-

venskega človeka, rekel bi, da nikoli ni pozabil na lastne izkušnje, ki jih je doživel v svojem nelahkem otroštvu in nadaljnjem delu.«

»Zame so presenetljive predvsem tri velike stvari, ki so povezane s pokojnim tovarišem Edvardom Kardeljem: Kako je od mladih nog ostal zvest samemu sebi in viziji, ki jo je načrtoval za svet, da je ostal človek, ki je prebrodil velike težave, in ostal človek v vseh fazah svojega življenja, ob tem pa razmišljal, ostril svoj pogled na svet ter ob sebi lastnih širokih dimenzijah gradil prepričanje o nadaljnjem razvoju družbenoekonomskih odnosov. Njegovi napotki so bili vedno nadrobni, sklepi jasni, trdno vodilo za vnaprej.«

»V naši krajevni skupnosti smo se takoj, ko smo izvedeli za tragično novico, sestali na seji razširjenega političnega aktiva krajevne skupnosti, ki so se je, med drugimi, udeležili tudi predstavniki šole Dr. Jožeta Potrča in vzgojnovarstvenega zavoda.

Odločili smo se, da bomo vsakega krajana takoj obvestili o tem dogodku. Bil je velik in takojšen odmev. Še isti dan, 9. februarja so imeli v vzgojnovarstvenem zavodu Stari Vodmat ob 19. komemorativno sejo. Na njej so se dogovorili, da bodo tudi najmlajše seznanili s tem, na žalost za nas tako bolečim dogodkom. Enako so sklenili pol ure kasneje na komemorativni seji delovne skupnosti osnovne šole dr. Jožeta Potrča. Prav tako smo takoj obvestili tudi delovne kolektive.

JOŽE HUJS, GENERALNI DIREKTOR ISKRE

Dal nam je priznanje...

Ob izgubi velikana naše zgodovine nam je Iskrašem v delno uteho, da smo bili med zadnjimi, ki jih je dragi pokojnik obiskal. V enem od zadnjih svojih javnih nastopov je spregovoril prav delavcem Iskre, na našem

tradicionalnem letnem srečanju, ki smo ga imeli lani v Škofji Loki.

Govoril nam je od srca, pristrčno in navduhujoče, kot človek, ki je vse svoje življenje globoko razumel delavca in njegov boj za osvoboditev in v ta boj vžil vse svoje telesne in umske zmogljivosti. Zato je bil vsak stavek njegovega govora deležen burnega aplavza delavcev.

V trajnem spominu nam bodo ostale njegove besede priznanja za pot, ki jo je prehodila Iskra od neznatnega povojnega podjetja do velikana jugoslovanske in evropske industrije, priznanja, ki smo ga že dolgo pričakovali in ga doživeli od tako avtoritativnega človeka.

Njegove besede, ki nam jih je ob tej priložnosti izrekel, in vse njegovo bogato revolucionarno delo in misel nas bodo zavezovale in navdihovale v naših nadaljnjih prizadevanjih za razvoj naše samoupravne socialistične demokracije in splošen razvoj naše SOZD.

Hkrati smo ponosni, ker smo mu še za časa življenja izkazali najvišjo čast in mu podelili kot prvemu najvišje priznanje Iskre za njegov izvirni ustvarjalni prispevek k razvoju in utrjevanju naše samoupravne demokracije, ki zagotavlja trajno razvojno perspektivo združenemu delu in polno uveljavitev zgodovinskih teženj delavskega razreda.

Edvard Kardelj se je resnično znal veseliti delovnih uspehov. Na sliki ga vidimo odlično razpoloženega ob 30-letnici Iskre, na praznovanju v Škofji Loki 1978. leta.

Žena Pepca mu je bila trdna opora in prijateljica že v najtežjih dneh med narodnoosvobodilno vojno. Slika je z Baze 20.

BOŽIDAR GORJAN-BOGO, ČLAN PREDSEDSTVA REPUBLIŠKEGA ODBORA ZVEZE BORCEV

Ustvaril je domačnost

Neposredno srečanje s tovarišem Edvardom Kardeljem pomeni za vsakogar, ki ga je doživel, velik dogodek, podrobnosti pa mu za zmeraj ostanejo v spominu.

Prvič sem srečal tovariša Kardelja 29. aprila 1944 v osvobojenem Beogradu. Bil sem s skupino partizanov, ki jo je tovariš Matija Maček iz Bele Krajine preko Zadra poslal v Beograd, od koder smo nadaljevali pot preko Panonske nižine v Mursko Sobotu, kjer se je Rdeča armada pripravljala na enega zadnjih spopadov z obrambno linijo Nemcev na Muri. Naloga skupine je bila s prvimi sovjetskimi in bolgarskimi enotami priti v Ptuj in Maribor in tam vzpostaviti ljudsko oblast.

Tovariš Kardelj nas je sprejel v zgradbi v kateri je danes etnografski muzej. Prvi vtis srečanja s tovarišem Kardeljem v lepi konferenčni sobi, je za nas partizane, komaj prispeli iz gozda in ilegale, pomenil nepopisno doživetje. Tovariš Kardelj je s svojim likom in pristnostjo ustvaril domačnost, kot bi partizan s partizanom sedel ob tabornem ognju. S kratkimi besedami nas je potegnil v središče velikih problemov in poudaril, da smo mi edina resnična oblast ter nas opozoril na težave z okupacijsko vojsko. Naša poglavitna naloga, nam je razložil, je vzpostaviti odbore ljudske oblasti, organizirati narodno zaščito in preprečiti ropanje tuje vojske.

Hvaležni smo mu bili, da nam je kljub obsežnemu delu posvetil mnogo pozornosti, in ob problemih, s katerimi smo se srečevali med nadaljevanjem naloge, pa tudi pozneje, v prvih dneh osvoboditve, čutili, kako dragocen in potreben je bil pogovor s tovarišem Edvardom Kardeljem. Spomin na drugo srečanje je vedrejši. Tovariš Kardelj se je vračal iz ene izmed svojih emisij v Evropi. Imel sem to prijetno dolžnost, da ga pričakam v Benetkah in spremim do Ljubljane. Ker sem tedaj delal v jugoslovanski delegaciji v Trstu, se je tovariš Kardelj zanimal za tedanje razmere v Trstu. Usoda primorskih Slovencev mu je bila zmeraj pri srcu. V razgovoru polnem vprašanj sem začutil, da se v odgovorih ponavljam. Tedaj me je tovariš Kardelj prekinil in dejal: »Ali ti veš tako malo o teh problemih, ali pa sem jaz tako radoveden!« Potem je dobrohotno zaključil, da je on tisti, ki je tako radoveden.

Tretje srečanje s tovarišem Kardeljem, ki ga prav tako ne bom nikoli pozabil, je bilo srečanje na razstavi v Torinu ob stoletnici italijanske republike. Jugoslavija je na njej prvič v slikah in številkah predstavila naš sistem samoupravljanja. Posebno skrb ji je posvečal dr. Anton Vratuša, ki je delal pri tovarišu Kardelju, tovariš Kardelj pa se je želel tudi sam prepričati, kako nam je naloga uspela. Vedeli smo, da je naše delo, na poljuden način predstaviti zahodnemu svetu

osnove in prve izkušnje samoupravljanja, zelo odgovorno. Na izvedbo te naloge se je usmerila vrsta tovarišev. Jugoslovanski paviljon je bil tako za vzhodno kot tudi za zahodnoevropske države prava senzacija. Ostale države so namreč prikazovale predvsem velike gospodarske dosežke in v tem tekmovali. Mi pa smo prikazovali človeka v funkciji nosilca oblasti in uspehe, ki jih je v tej funkciji že dosegel naš človek pri izgradnji in obnovi Jugoslavije. Tovariš Kardelj, ki je avtor tega sistema, je kljub temu šel od panoja do panoja, prebral vse tekste, preverjal vidne učinke in si ogledal filme namenjene publiki. Kljub temu, da je v knjigo vpisal pozitivne vtise, nam je že tedaj povedal, kakšna naj bi bila naslednja predstavitev našega sistema. Kaj je že takrat pomenil pri nas in v svetu!

Naš paviljon je ob tej priložnosti obiskal tudi direktor Fiata Agnelli. Tudi on je pregledal sleherni pano, nazadnje pa smo ga celo zalotili, kako je po našem paviljonu vodil svoje goste in jim razlagal samoupravljanje. Takrat nam je tudi povedal, da ima v svoji knjižnici vsa dela Edvarda Kardelja. Menil je, da mimo vloge človeka v procesu proizvodnje kot jo je že tedaj začrtal Edvard Kardelj ne more in ne sme iti noben moderen manager.

Ko so za obisk tovariša Edvarda Kardelja izvedeli Američani, ki so razpolagali z enim največjih paviljonov, so želeli moj pristanek za srečanje Edvarda Kennedyja s tovarišem Kardeljem. Tega nismo imeli za potrebno in smo tovariša Kardelja vodili po tistih paviljonih, za katere je menil, da so mu lahko zanimivi. Američanom pa je bilo do tega srečanja toliko, da so pripravili slučajno srečanje naše in njihove skupine. Kasneje so časopisi objavljali vesti o srečanju dveh Edvardov, pri čemer je bilo jasno, da je bil tovariš Kardelj tako priljubljen, da so se hoteli s tem okoristiti.

Tovariša Kardelja sem večkrat srečeval, ko sem bil v organih zvezne konference in zborov narodov. Tedaj sem pogosto sedel za isto mizo ali med njegovim občinstvom. Spremljanje njegovih del je dajalo vsakemu aktivistu tisto potrebno gotovost, njegovo nastopanje je vedno prepričalo druge. V vsaki misli tovariša Kardelja je dovolj prostora, svobode in spodbude za razvoj lastne misli. Osebnost sem vedno čutil prav v tem draž njegovih misli in tekstov.

Mislil, da je ta svoboda in spodbuda k razmišljanju, ki jo njegova dela izžarevajo, tudi njegova največja zapuščina. Kljub strahotnemu občutku praznine, ki jo ob njegovi smrti nosimo v srcih, nam je to vspodbujanje in svoboda lahko osnova za optimizem za danes in tudi jutri, in je to najlepša dediščina, ki jo je zapustil.